

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2539) ได้มีการคาดคะเนความต้องการบริโภคสุกรซึ่งได้พิจารณาจากจำนวนประชากร และอัตราการบริโภคเฉลี่ยต่อคนที่เพิ่มขึ้น ในปี 2540-2544 มีการขยายตัวของประชากรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีจำนวนประชากร (ล้านคน) ที่เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 1.038 อัตราการบริโภค (กก./คน/ปี) เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.72 และอัตราความต้องการบริโภค (ล้านตัว) เพิ่มขึ้น ร้อยละ 3.791 ส่งผลทำให้เกิดการขยายตัวของภาคการผลิตสุกรเพิ่มมากขึ้นด้วย แต่ในช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจและจากการที่ค่าเงินบาทลอยตัวในปี 2540 เป็นต้นมา มีผลทำให้ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ขนาดเล็กทยอยทยอยเลิกกิจการไป ในขณะที่ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ขนาดกลางและขนาดใหญ่ที่มีกำลังทุนทรัพย์สามารถฝ่าสภาวะวิกฤตไปได้ และในขณะนี้ฟาร์มเหล่านั้นกำลังขยายตัวเพื่อผลิตทดแทนฟาร์มขนาดเล็กที่หายไป รวมทั้งมีการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ของธุรกิจ ปศุสัตว์แบบครบวงจรจึงทำให้มีการขยายตัวอยู่ตลอดเวลา แต่การขยายตัวดังกล่าวยังมีข้อจำกัดเรื่องของพื้นที่ซึ่งไม่สามารถขยายตัวได้มากตามปริมาณการเพิ่มขึ้นของจำนวนการเลี้ยงสัตว์ที่เพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงมีการเพิ่มความหนาแน่นต่อหน่วยพื้นที่เพื่อขยายกิจการด้านการเลี้ยงสัตว์เพิ่มมากขึ้นด้วย โดยการเปลี่ยนแปลงสามารถเห็นได้จากการเลี้ยงแบบดั้งเดิมที่กำลังลดลงและหายไป ได้แก่ การเลี้ยงวัว-ควายใช้งาน/เสริมรายได้ การเลี้ยงหมู/ไก่ แบบปล่อยให้อาหารกินเองบางส่วน การเลี้ยงหมู/ไก่ในเล้าหลังบ้าน ซึ่งการเลี้ยงแบบดั้งเดิมดังกล่าวถูกทดแทนด้วยการเลี้ยงแบบใหม่เป็นแบบฟาร์มการค้าหรือเป็นอาชีพหลักเกิดขึ้นแทนที่ กล่าวคือใช้วิธีการเลี้ยงสุกรที่อิงวิธีการเชิงอุตสาหกรรมการเกษตร ซึ่งในการเลี้ยงสุกรแบบเป็นฟาร์มการค้านี้สามารถจำแนกขนาดฟาร์มได้ 3 ขนาด ดังนี้

ตารางที่ 1.1 แสดงการจำแนกประเภทฟาร์มเลี้ยงสุกรตามขนาดของฟาร์ม

ขนาดฟาร์ม	จำนวนสุกร	หน่วย (นปส.)
เล็ก	0 - 500 ตัว	0 - 60
กลาง	501 - 5000 ตัว	61 - 600
ใหญ่	5000 ตัวขึ้นไป	600 ขึ้นไป

ที่มา : กรมปศุสัตว์ (2547)

หมายเหตุ : นปส. ย่อมาจาก หน่วยปศุสัตว์ ซึ่ง 1 นปส. = 500 กิโลกรัม

ฟาร์มขนาดเล็กมีความเหมาะสมกับขนาดพื้นที่ของการปลูกพืชแบบการเกษตรผสมผสาน และจำนวนไม่น้อยที่มีการใช้ประโยชน์จากสิ่งขับถ่ายของเสียหรือมูลสัตว์เป็นปุ๋ยในการเลี้ยงปลาและเพาะปลูกในที่ดินของตนเอง นอกจากนี้หากของเสียหรือมูลสัตว์ดังกล่าวมีปริมาณที่มากเกินไปความต้องการของฟาร์มยังสามารถให้เปล่าหรือขายให้แก่เกษตรกรรายอื่นๆเพื่อใช้ในไร่นา/สวนต่อไปได้

ฟาร์มขนาดกลางและขนาดใหญ่มีการเลี้ยงสัตว์หนาแน่นบนพื้นที่ขนาดเล็กที่ไม่เหมาะสมกับขนาดที่ดิน ในพื้นที่ขนาดเล็กดังกล่าวส่งผลให้การนำสิ่งขับถ่ายของเสียหรือมูลสัตว์เพื่อไปใช้ประโยชน์ยังขาดความคล่องตัว ส่วนใหญ่จะค้นหาวิธีบำบัดและระบบบำบัดของเสีย ทำให้มูลสัตว์สะสมรอการจำหน่ายปริมาณมาก เกิดปัญหาเป็นแหล่งของกลิ่นและเชื้อโรคต่างๆที่มีมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม และน้ำเสียที่ขาดการบำบัดยังไหลลงปนเปื้อนในแหล่งน้ำสาธารณะในบางพื้นที่สร้างปัญหาด้านคุณภาพชีวิตของประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงนั้นด้วย

ลักษณะของสิ่งขับถ่ายและน้ำเสียในฟาร์มเลี้ยงสัตว์ขึ้นอยู่กับวิธีการทำความสะอาด และลักษณะโรงเรือนและระบบจัดการของเสีย ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆเหล่านี้ ได้แก่ มูลทั้งหมดหรือบางส่วน, ปัสสาวะ, น้ำล้าง และวัสดุรองพื้น ทั้งนี้ของเสียที่เกิดขึ้นมีลักษณะที่เป็นของแข็งหรือของเหลวที่ไหลได้แตกต่างกัน การจัดการเคลื่อนย้าย จึงอาศัยวิธีการต่าง ๆ กันในการใช้อุปกรณ์เครื่องใช้ และวิธีการควบคุมมลภาวะหรือการบำบัดที่แตกต่างกัน สิ่งขับถ่ายและน้ำเสียในฟาร์มมีความเข้มข้นแตกต่างกันไปตามวิธีการทำความสะอาดและวิธีการใช้น้ำ ซึ่งความเข้มข้นของน้ำเสียขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำที่ใช้ การใช้น้ำมากทำให้น้ำเสียเจือจางลง แต่เท่ากับเป็นการทำน้ำดีให้เป็นน้ำเสียในปริมาณมากตามไปด้วย ความเข้มข้นของน้ำเสียเป็นปัจจัยกำหนดทางเลือกของวิธีการควบคุมมลภาวะหรือวิธีการบำบัดน้ำเสียที่เกิดขึ้นนั้น โดยอาศัยค่าความเข้มข้นของน้ำเสียแสดงหรือบอกได้ด้วยค่าวิเคราะห์ทางเคมีหรือชีวเคมี เช่น ค่า BOD (Biochemical Oxygen Demand) และ ค่า

COD (Chemical Oxygen Demand) เป็นต้น น้ำเสียที่มีค่า BOD และ COD สูงๆ แม้ในปริมาณน้อยๆ สามารถก่อปัญหาได้มาก หากถูกปล่อยออกสู่สภาพแวดล้อมในฟาร์มหรือนอกฟาร์ม ตารางที่ 1.2 แสดงตัวอย่างให้เห็นในเชิงเปรียบเทียบว่าของเสียและน้ำเสียในฟาร์มกับน้ำเสียอื่น ๆ นั้น มีระดับความเข้มข้นต่างกันอย่างไร

ตารางที่ 1.2 แสดงระดับความเข้มข้นของค่า BOD ที่เกิดจากแหล่งน้ำเสียต่างๆ กัน

แหล่งของ ของเสีย/น้ำเสีย	BOD (mg / ลิตร)
1. น้ำเสียเทศบาลที่บำบัดแล้ว	20 – 60
2. น้ำเสียก่อนบำบัด	300 – 400
3. น้ำล้างคอก / โรงรีดนม	1,000 – 2,000
4. น้ำนมเสีย / ทิ้ง	140,000
5. น้ำล้างคอกที่โกยมูลออกแล้ว	1,000 – 12,000
6. น้ำเสียที่ไหลจากกองขยะ	10,000 – 20,000
มูลเหลวจากฟาร์ม :	
● โค	10,000 – 20,000
● สุกร	20,000 – 30,000

ที่มา : กรมปศุสัตว์ (2547)

ฟาร์มเลี้ยงสุกรส่วนใหญ่มีการใช้น้ำล้างและทำความสะอาดเครื่องใช้ คอกและตัวสัตว์ วันละจำนวนมาก ตามระดับความบริบูรณ์ของน้ำใช้ ณ ที่ตั้งฟาร์ม ซึ่งต่อไปกลายเป็นน้ำเสียหลักสำหรับฟาร์มซึ่งมีการกวาดโกยมูลสัตว์ออกจากคอกก่อนใช้น้ำฉีดล้าง จะใช้น้ำในปริมาณที่น้อยลง และมีน้ำเสียในปริมาณน้อยกว่าการใช้น้ำฉีดล้างทำความสะอาดทั้งหมด แต่สามารถประหยัดแรงงานในการทำความสะอาดได้บ้าง ฟาร์มที่ใช้วิธีกวาดโกยมูลสัตว์ออกจากคอกส่วนใหญ่มีความจำเป็นต้องพักเก็บมูลสัตว์จำนวนหนึ่งไว้ในฟาร์มระยะหนึ่ง จนกว่าจะสามารถระบายออกจากฟาร์มได้ กองพักมูลสัตว์จึงเป็นแหล่งของกลิ่น และเป็นที่ขยายพันธุ์ของแมลงวันที่รบกวนชุมชนใกล้เคียงได้ นอกเหนือจากน้ำเสียที่ไหลออกนอกฟาร์มในฤดูฝน ปริมาณของสิ่งขับถ่ายและลักษณะของน้ำเสียที่เกิดขึ้นของฟาร์มเลี้ยงสุกรในแต่ละวัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ขนาดของฟาร์มหรือจำนวนสัตว์ขี้คอก ลักษณะอาหาร วิธีการให้อาหาร ขนาดและชนิดของสัตว์ ลักษณะโรงเรือน

ระบบจัดการของเสีย วิธีการทำความสะอาดคอก และปริมาณน้ำที่ใช้ล้างทำความสะอาดนอกจากนี้ ยังขึ้นอยู่กับชนิดของสุกรที่ขี้ถ่ายด้วยดังแสดงในตารางที่ 1.3

ตารางที่ 1.3 แสดงปริมาณของเสียที่เกิดจากฟาร์มซึ่งขึ้นอยู่กับชนิดของสุกร

ชนิดของสุกรที่ขี้ถ่าย	น้ำหนักตัว (กก.)	ความชื้น (%)	ปริมาตร (ลิตร/ตัว/วัน)
แม่สุกรท้องว่าง	90 – 120	90	4
สุกรขุน อาหารแห้ง	90 – 120	90	12
สุกรขุน อาหารเหลว	40 – 75	90	4

ที่มา : กรมปศุสัตว์ (2547)

ของเสียจากการเลี้ยงสัตว์ ประกอบด้วยสิ่งขี้ถ่ายจากสัตว์ เศษอาหาร น้ำเสีย และตะกอน ซึ่งของเสียเหล่านี้จะตกค้างในคอกและรางระบาย หรือพักอยู่ในที่กักเก็บภายในหรือนอกโรงเรือน จะปรากฏอยู่ใน 3 สถานะ ได้แก่ ของแข็ง คือ เศษอาหารและมูล ของเหลว คือ ปัสสาวะ และน้ำล้างคอกตกค้าง นอกจากนี้ยังมีก๊าซ ซึ่งก๊าซ คือ ก๊าซต่างๆ และสารระเหยที่มีกลิ่นจากการสลายตัวของมูลและปัสสาวะที่ขี้ถ่ายแล้วก๊าซที่เกิดขึ้นในฟาร์มเลี้ยงสัตว์จำแนกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ ก๊าซมีเทน/ Methane (CH_4) ก๊าซแอมโมเนีย /Ammonia (NH_3) ก๊าซไนโตรเจนอื่นๆ และก๊าซที่มีกลิ่นเหม็นรบกวน/ก๊าซไข่เน่า (H_2S) และก๊าซจากสารระเหย ต่างๆ

ก๊าซที่เกิดขึ้นในฟาร์มส่วนหนึ่งมีผลต่อสภาพอากาศและบรรยากาศของโลกเช่นก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) และ ก๊าซมีเทน(CH_4) เพราะเป็น ก๊าซเรือนกระจก แต่ CH_4 ในฟาร์มนั้นถูกผลิตหรือเกิดขึ้นจาก ชีวมวลที่หมุนเวียนทดแทนได้จึงไม่นับว่าเป็นปัญหามากเพราะสามารถอยู่ในสมดุลได้ ซึ่งไม่เหมือนกับ CO_2 ที่เกิดจากการเผาไหม้พลังงานเชื้อเพลิงและการย่อยสลายตัวของสารอินทรีย์ในธรรมชาติ CO_2 ก่อนข้างคงทนอยู่ในบรรยากาศได้นานกว่าก๊าซ CH_4 แต่ก๊าซ CH_4 ก่อผลในการกักเก็บความร้อนให้ชั้นบรรยากาศของโลกมีอุณหภูมิได้สูงกว่า CO_2 ราว 25 เท่าตัว ปัจจุบันนี้คนเราจึงสนใจที่จะควบคุมไม่ให้มีการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั้งหลายเกินความจำเป็น เพื่อร่วมกันรักษาอุณหภูมิของโลกไม่ให้เพิ่มสูงขึ้นในอนาคต

ก๊าซชีวภาพ คือ ก๊าซที่เกิดจากมูลสัตว์หรือสารอินทรีย์ต่างๆ ถูกย่อยสลายโดยเชื้อจุลินทรีย์ในสภาพไม่มีอากาศหรือไร้ออกซิเจน องค์ประกอบหลักของก๊าซชีวภาพ ได้แก่ ก๊าซ

มีเทน (CH₄) ประมาณ 60-70 % ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) ประมาณ 28-38 % ก๊าซอื่นๆ เช่น ไฮโดรเจนซัลไฟด์ (H₂S) และไนโตรเจน (N₂) ประมาณ 2 % เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่แล้วจะประกอบด้วย ก๊าซมีเทนเป็นหลัก ซึ่งคุณสมบัติติดไฟได้ และสามารถนำไปใช้เป็นพลังงานทดแทนในรูปแบบต่างๆ ได้ เช่น

- 1) เผาเพื่อใช้ประโยชน์จากความร้อนโดยตรง เช่น ใช้กับเครื่องกกกลูกลูกสุกร และหม้อต้มไอน้ำ (Steam Boiler) เป็นต้น
  - 2) เผาเพื่อให้ความร้อนและใช้ในการขับเคลื่อนเครื่องจักรกลต่างๆ เช่น ใช้กับเครื่องยนต์เบนซินและเครื่องยนต์ดีเซล เป็นต้น
  - 3) เผาเพื่อให้ความร้อนและใช้ในการผลิตพลังงานไฟฟ้า
- ก๊าซชีวภาพ 1 ลูกบาศก์เมตร สามารถเทียบเท่าหรือทดแทนเชื้อเพลิงประเภทอื่นได้ ตามดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1.4 แสดงการทดแทนหรือเทียบเท่าของก๊าซชีวภาพ 1 ลบม.กับเชื้อเพลิงประเภทอื่นๆ

เชื้อเพลิง	ปริมาณ	หน่วย
ก๊าซหุงต้ม (LPG)	0.46	กิโลกรัม
น้ำมันเบนซิน	0.67	ลิตร
น้ำมันดีเซล	0.60	ลิตร
น้ำมันเตา	0.55	ลิตร
ไฟฟ้า	1.20	กิโลวัตต์-ชั่วโมง

ที่มา: สุวิมล ส่วยสม (2547)

ดังนั้นฟาร์มเลี้ยงสัตว์จึงต้องคำนึงถึงการกำจัดของเสียภายในฟาร์ม เพื่อที่จะไม่ก่อให้เกิดมลภาวะทั้งภายในฟาร์มและชุมชนใกล้เคียง ในเรื่องของกลิ่น แผลงวัน น้ำเสีย และโรคภัยต่างๆ ซึ่งหน่วยงานทางภาครัฐได้มีการส่งเสริมให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์สร้างบ่อก๊าซชีวภาพ เพราะเป็นระบบที่มีการใช้พลังงานที่สะอาดปลอดภัยต่อคนและสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญคือช่วยประหยัดการนำเข้าน้ำมันเชื้อเพลิงอีกด้วย โดยการนำมูลสัตว์มาหมักในบ่อที่สร้างขึ้น และนำก๊าซที่ได้มาใช้ในการหุงต้ม และใช้ปั่นไฟ อีกทั้งยังสามารถนำกากที่ล้นออกมาจากการหมักมูลสัตว์นำมาใช้เป็นปุ๋ยทางการเกษตร และบ่อก๊าซชีวภาพยังให้ปุ๋ยอินทรีย์ที่สามารถนำมาใช้ปรับปรุงดินเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรได้อีกด้วย

ในปัจจุบันกองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานให้การสนับสนุนโครงการส่งเสริมการผลิตก๊าซชีวภาพในฟาร์มเลี้ยงสัตว์ทั่วประเทศผ่านหน่วยงานดังต่อไปนี้

1. กรมส่งเสริมการเกษตร ผ่านสำนักงานเกษตรอำเภอต่างๆ ได้แก่ ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ขนาดเล็ก ที่ใช้บ่อก๊าซชีวภาพขนาด 12, 16, 30, 50 และ 100 ลูกบาศก์เมตร โดยมีข้อแนะนำสำหรับสัตว์แต่ละประเภทดังนี้(ตารางที่ 1.5)

ตารางที่ 1.5 แสดงชนิดและจำนวนสัตว์ที่เหมาะสมกับขนาดบ่อ และค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง

ขนาดบ่อ (ลบม.)	12	16	30	50	100
ค่าก่อสร้าง (บาท)	27,000	33,000	48,900	86,000	160,000
ขนาดพื้นที่ (เมตร)	5x5	6x6	7x7	8.5x8.5	12x12
วัวนม (ตัว)	5	7	17	28	56
สุกรแม่พันธุ์ (ตัว)	25	38	83	139	278
สุกรขุน (ตัว)	55	74	140	230	460

ที่มา : กรมปศุสัตว์ (2547)

กรมส่งเสริมการเกษตรจะเป็นผู้ดูแลการวางตำแหน่งและระดับของบ่อก๊าซชีวภาพที่จะสร้างให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ในฟาร์มให้สะดวกต่อการใช้งานและจัดหาช่างฝีมือมาทำงานก่อสร้างร่วมกับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรวมถึงการตรวจสอบสภาพบ่อหมักที่สร้างเสร็จก่อนใช้งาน แนะนำการใช้ประโยชน์จากก๊าซชีวภาพและน้ำมูลหมักให้เป็นปุ๋ย เมื่อใช้งานได้แล้วมีการจ่ายเงินอุดหนุนให้แก่เจ้าของฟาร์มนั้นๆ ประมาณร้อยละ 45 ของราคากลางค่าก่อสร้างโดยอาศัยการร่วมมือกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

2. สถานเทคโนโลยีก๊าซชีวภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ให้บริการด้านการเป็นที่ปรึกษาตั้งแต่การสำรวจฟาร์มในด้านปริมาณของเสีย สภาพปัญหาของมลภาวะและการจัดการพลังงานแล้วเสนอหลักการของระบบบำบัดน้ำเสียให้เจ้าของฟาร์มเห็นชอบ และปรับแก้ในส่วนที่ฟาร์มเห็นว่าจำเป็นรวมทั้งออกแบบและวางระบบให้เหมาะสมแก่สภาพพื้นที่ฟาร์ม ควบคุมงานก่อสร้าง และจัดหาอุปกรณ์เพื่อการใช้ก๊าซ และชุดอุปกรณ์ผลิตไฟฟ้า ตลอดจนเริ่มเดินระบบ และติดตามผลการบำบัดน้ำเสีย โดยผู้ที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับเงินอุดหนุนค่าก่อสร้างระบบก๊าซชีวภาพตามขนาดบ่อหมัก 965 บาท/ลบม.

ในปัจจุบันหลักการใช้เทคโนโลยีก๊าซชีวภาพบำบัดของเสียและน้ำเสียในฟาร์มเลี้ยงสัตว์เพื่อบำบัดกลิ่นแอมโมเนียและน้ำเสีย คือ

เปลี่ยนสถานภาพของสิ่งจับถ่ายให้เป็นของไหล หรือน้ำเสียด้วยการใช้น้ำล้างคอก และตัวสัตว์

ให้น้ำเสียสามารถไหลระบายออกจากทุกส่วนของคอก-โรงเรือน ได้ค่อนข้างหมดจดเพื่อลดกลิ่นอุจจาระสด และกลิ่นจากการหมักบวม

ให้สารอินทรีย์ในน้ำเสียไหลลงสู่การหมักย่อย/สลายตัวในบ่อหมักที่มีชนิดดี ฟาร์มมีบ่อหรือระบบก๊าซชีวภาพรองรับจำนวนสัตว์ยืนคอกที่ผลิตสิ่งจับถ่ายให้เพียงพอ

มีระบบบำบัดขั้นหลังให้น้ำเสียได้มาตรฐาน หรือนำกากมูลหมัก-น้ำมูลหมักไปใช้และขายได้

การผลิตก๊าซชีวภาพจากฟาร์มเลี้ยงสุกรถือเป็นเทคโนโลยีรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ได้ประยุกต์นำไปใช้ประโยชน์ในฟาร์มปศุสัตว์ และเป็นแนวทางในการหาพลังงานทดแทนเชื้อเพลิงได้ต่อไปในอนาคต ทั้งนี้การบำบัดด้วยวิธีการจัดการที่ถูกต้องมีความจำเป็นที่ต้องใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เพื่อใช้ควบคุมมลภาวะที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและส่งผลโดยตรงต่อการจัดการมลภาวะที่เกิดจากการเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะการเลี้ยงสุกร ซึ่งถือเป็นต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม มาตรการป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว ย่อมส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ถ้าหากค่าใช้จ่ายส่วนนี้มากเกินกว่าผลประโยชน์หรือกำไรที่ได้รับ ผู้ผลิตสุกรอาจจะเลิกละเลยหรือไม่ตั้งใจแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ทางรัฐจะต้องเข้ามาสนับสนุนทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวสามารถบรรลุสำเร็จได้อย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพต่อทุกฝ่าย

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ให้ความสนใจศึกษาและวิเคราะห์ถึงต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตก๊าซชีวภาพของฟาร์มเลี้ยงสุกร ในเขตพื้นที่อำเภอค้อยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่เนื่องจากได้เล็งเห็นที่มาและความสำคัญความเป็นไปได้ในการผลิตก๊าซชีวภาพในฟาร์มเลี้ยงสุกรที่มีมาตรฐานและมีศักยภาพด้านพื้นฐานในฟาร์มเลี้ยงสุกรของพื้นที่ดังกล่าวซึ่งสามารถที่จะผลิตพลังงานทดแทนมาใช้ภายในฟาร์มและสามารถจัดการกับมลภาวะของกลิ่น แอมโมเนีย น้ำเสีย รวมทั้งสามารถหมุนเวียนน้ำกลับมาใช้ทำความสะอาดในฟาร์มปศุสัตว์ได้ การลงทุนในระบบบ่อก๊าซชีวภาพยังสามารถรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมและการนำก๊าซชีวภาพมาเป็นแหล่งพลังงานในการหุงต้มและให้แสงสว่างในครัวเรือนซึ่งจะช่วยให้ประหยัดการนำเข้าน้ำมันเชื้อเพลิง นอกจากนี้ยังให้ปุ๋ยอินทรีย์ที่สามารถนำมาใช้ปรับปรุงดินเพิ่มผลผลิตพืชได้อีกหรือนำมาใช้ร่วมกับปุ๋ยเคมีเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพใช้ปุ๋ยเคมีให้เป็นประโยชน์กับพืชมากขึ้นทำให้ลดการขาดดุลทางการค้าในการสั่งปุ๋ยจากต่างประเทศได้อีกทางหนึ่งด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาข้อมูลโดยทั่วไปและการบริหารจัดการในการลงทุนผลิตก๊าซชีวภาพจากฟาร์มเลี้ยงสุกร
- 2) เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนในการลงทุนผลิตก๊าซชีวภาพจากฟาร์มเลี้ยงสุกร
- 3) เพื่อศึกษาถึงปัญหาผลกระทบและการจัดการกับปัญหาที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในฟาร์มเลี้ยงสุกร

1.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

- 1) ทำให้ทราบถึงข้อมูลโดยทั่วไปของการผลิตแก๊สชีวภาพและวิเคราะห์การบริหารจัดการโดยการนำก๊าซชีวภาพมาผลิตพลังงานทดแทนมาภายในฟาร์มเลี้ยงสุกร
- 2) ทำให้ทราบถึงข้อมูลจากการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของการลงทุนการผลิตก๊าซชีวภาพ กรณีศึกษาฟาร์มเลี้ยงสุกรแห่งหนึ่งในเขตอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่
- 3) ทำให้ทราบถึงปัญหาผลกระทบและการจัดการกับปัญหาที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในฟาร์มเลี้ยงสุกร
- 4) สามารถนำผลการศึกษาในกรณีตัวอย่างไปเป็นแนวทางในการแก้ไขและใช้ประโยชน์จากก๊าซชีวภาพที่ยังยืนในระยะยาวเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวันของการประหยัดและใช้พลังงานให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุด

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางด้านการเงินในการผลิตก๊าซชีวภาพจากฟาร์มเลี้ยงสุกรผ่านกระบวนการหมักย่อยในสภาวะไร้อากาศ (H-UASB) กรณีศึกษาฟาร์มเลี้ยงสุกรขนาดใหญ่จำนวนสุกร 40,000 ตัว แห่งหนึ่ง ในเขตอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่

1.5 นิยามศัพท์

ก๊าซชีวภาพ หมายถึง ก๊าซที่เกิดจากมูลสัตว์หรือสารอินทรีย์ต่างๆ ถูกย่อยสลายโดยเชื้อจุลินทรีย์ในสภาพไม่มีอากาศหรือไร้ออกซิเจน องค์ประกอบหลักของก๊าซชีวภาพ ได้แก่ ก๊าซมีเทน (CH_4) ประมาณ 60-70 % ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) ประมาณ 28-38 % ก๊าซอื่นๆ เช่น ไฮโดรเจนซัลไฟด์ (H_2S) และไนโตรเจน (N_2) ประมาณ 2 %

H-UASB (High suspension solids - Upflow Anaerobic Sludge Blanket) หมายถึง บ่อหมักเร็วน้ำขึ้นหรือบ่อหมักแบบ H-UASB เป็นเทคโนโลยีหรือระบบก๊าซชีวภาพที่ใช้ส่งเสริมใน

โครงการส่งเสริมการผลิตก๊าซชีวภาพใน ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ (ระยะที่ 3) และทำหน้าที่เป็นบ่อหมักย่อย เพื่อเปลี่ยนรูปสารอินทรีย์ในน้ำเสียให้กลายเป็นก๊าซชีวภาพ โดยอาศัยการทำงานของแบคทีเรียชนิดไม่ใช้ออกซิเจน ผลจากการหมักย่อยจะทำให้น้ำเสียมีค่าความสกปรกในรูป COD ลดลงประมาณ ร้อยละ 80-90 และได้ก๊าซชีวภาพที่สามารถนำไปใช้เป็นพลังงานทดแทน

Collecting Tank หมายถึง บ่อรวบรวมน้ำเสียที่ทำหน้าที่รวบรวมน้ำเสียที่ไหลมาจาก โรงเรือน ซึ่งอาจมีการใช้ตะแกรงกรองกากชนิดละเอียดเพื่อกรองเศษขยะและขนสูกออกจากน้ำเสียก่อน

Buffer Tank หมายถึง บ่อพักน้ำเสียหรือบ่อปรับสภาพน้ำเสียที่ทำหน้าที่รวบรวมและปรับสภาพน้ำเสียเพื่อให้สามารถทยอยสูบเข้าบ่อหมัก H-UASB ได้อย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งวัน ในด้านบนของบ่อมีแผ่นพลาสติกคลุมซึ่งทำหน้าที่เก็บรวบรวมก๊าซชีวภาพและส่งต่อมายังบ่อหมัก H-UASB โดยมีระบบควบคุมการนำก๊าซไปใช้ประโยชน์ที่มีความสะดวกและปลอดภัยในการทำงาน

Sludge Drying Bed Filter หมายถึง ถานกรองของแข็งที่ทำหน้าที่กรองและตากของแข็งหรือตะกอนที่ผ่านการหมักย่อยแล้วจากบ่อหมัก H - UASB ตะกอนที่แห้งแล้วจะถูกรวบรวมใส่ภาชนะบรรจุเพื่อจำหน่ายหรือนำไปใช้เป็นปุ๋ยอินทรีย์ ส่วนน้ำที่ผ่านการกรองจะไหลเข้าสู่ระบบบำบัดขั้นหลังต่อไป

Post Treatment หมายถึง ระบบบำบัดขั้นหลังที่ทำหน้าที่บำบัดน้ำเสียต่จากบ่อหมัก H-UASB และน้ำที่ผ่านการกรองจากถานกรอง โดยทั่วไปฟาร์มสุกรจะมีพื้นที่สำหรับก่อสร้างระบบก่อนข้างมากและต้องการที่จะประหยัด พลังงานไฟฟ้า ในการเดินระบบ ดังนั้น จึงนิยมออกแบบระบบบำบัดขั้นหลังเป็นแบบบึงประดิษฐ์ (wetland) ซึ่งระบบดังกล่าวสามารถบำบัดน้ำเสียจากบ่อหมัก H - UASB ได้โดยไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายในการเดินระบบ น้ำที่ผ่านการบำบัดมีคุณภาพผ่านเกณฑ์มาตรฐานและสามารถระบายลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติได้อย่างปลอดภัย

BOD (Biochemical Oxygen Demand) หมายถึง ค่าดัชนีคุณภาพน้ำที่แสดงความเข้มข้นของน้ำเสียซึ่งเป็นวิธีการควบคุมมลภาวะหรือวิธีการบำบัดน้ำเสียที่เกิดขึ้น

COD (Chemical Oxygen Demand) หมายถึง ค่าดัชนีคุณภาพน้ำที่แสดงความเข้มข้นของน้ำเสียแสดงซึ่งแสดงเป็นค่าวิเคราะห์ทางเคมีหรือชีวเคมี